

X. O mysterium! Miracula video, et Divinitatem A prædico: passiones cerno, nec humanitatem inficio. Ceterum Emmanuel, naturæ quidem portas aperuit ut homo (22); virginitatis autem claustra non violavit neque perrupit, ut Deus: quin ita ex utero est egressus, sicuti per aurem est ingressus: ita natus, sicut conceptus. Ingressus est sine passione; egressus est absque ulla corruptione, juxta quod ait propheta Ezechiel: *Convertit me, inquit, Dominus ad viam portæ sanctuarii exterioris quæ respiciebat ad orientem; et hæc clausa erat. Et dixit ad me Dominus: Fili hominis, porta hæc clausa erit, et non aperietur; et nullus transiet per eam; sed solus Dominus Deus Israel: ipse ingredietur et egredietur, et erit porta clausa*⁴⁹. En aperte declaratam sanctam Dei genitricem Mariam. Dirimatur ergo omnis contradictio, ac Scripturarum doctrina illustremur; quo et cælorum consequamur regnum in Christo, cui gloria in sæcula sæculorum, Amen.

(25) ORATIO II.

De incarnatione Domini nostri Jesu Christi, et de infusoriis.

I. Pulchra quidem est psalmorum lyra; divinitus inspirata Spiritus cithara; jucundum pariter ac terribile est prophetiæ canticum; salubre semper psalmorum melos, melleo concentu suo perturbatos affectus sedans. Uti enim falx ad spinas habet, sic et psalmus habet ad tristitiam. Psalmus namque canore modulatus, animi ægritudines amputat; C mœrorem radicitus excindit; perturbationes abstergit; luctus sedat; sollicitudines curat; dolore fatigatos recreat; peccatores ad compunctionem exstimulat; ad pietatem excitat; deserta, urbium frequentia auget; urbes componit; monasteria conflatur; virginitatem documento tradit; mansuetudinem edocet; charitatem sancit; paupertatis studium beatum prædicat; ad patientiam comparat; in cælum sublimes tollit; Ecclesiam frequenti hominum conventu opplet; sacerdotem sanctum ellicit; fugat dæmones; futura prophetat; mysteria prænuntiat; Trinitatem promulgat, dicens: *Dixit Dominus Domino meo, Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*⁵⁰. Consessorem Filium prædicavit: non ignominioso ministri nomine Unigenitum notavit. Quam sane ob causam nuper beatus David, indefatigabilem decantans na-

P. Ὡ τοῦ μυστηρίου! βλέπω τὰ θαύματα, καὶ ἀνακηρύττω τὴν Θεότητα· ὁρῶ τὰ πάθη, καὶ οὐκ ἀπαρνοῦμαι τὴν ἀνθρωπότητα. Ἄλλ' ὁ Ἐμμανουήλ, φύσεως μὲν πύλας ἀνέωξεν ὡς ἄνθρωπος· παρθενίας δὲ κλειῖθρα οὐ διέρρηξεν ὡς Θεός· ἀλλ' οὕτως ἐκ μήτρας προῆλθεν, ὡς δι' ἀκοῆς εἰσῆλθεν· οὕτως ἐτέχθη, ὡς συνελήφθη. Ἀπαθῶς εἰσῆλθεν, ἀφράστως (24) ἐξῆλθε, κατὰ τὸν προφήτην Ἰεζεκιήλ τὸν λέγοντα· Ἐπέστρεψέ με, φησὶ, Κύριος κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς πύλης τῶν ἁγίων τῆς ἐξωτερικῆς, τῆς βλεπούσης κατὰ ἀνατολᾶς, καὶ αὕτη ἦν κεκλεισμένη. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς με· Υἱὲ ἀνθρώπου, ἡ πύλη αὕτη κεκλεισμένη ἐστὶ· οὐκ ἀνοιχθήσεται· οὐδεὶς οὐ μὴ διέλθῃ δι' αὐτῆς, ἀλλ' ἡ Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, μόνος· αὐτὸς εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, καὶ B ἐστὶ ἡ πύλη κεκλεισμένη. Ἴδου ἀποδείξις ἐναργῆς τῆς ἁγίας θεοτόκου Μαρίας. Λυέσθω τοίνυν ἀντιλογία πᾶσα, καὶ τῇ τῶν Γραφῶν καταφωτισώμεθα γνώσει, ἵνα καὶ βασιλείας οὐρανῶν τύχωμεν ἐν Χριστῷ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Β'.

Εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὰς ἐπαρυστρίδας.

A'. Καλὴ μὲν ἡ τῶν ψαλμῶν λύρα· θεόπνευστος ἡ τοῦ Πνεύματος κιθάρα· τερπνὸν καὶ φοβερὸν τὸ τῆς προφητείας ᾠσμα· σωτήριος αἰὶ τῇ ψαλμωδία, τὰ πάθη κοιμίζουσα τῇ μελωδίᾳ. Ὅπερ γάρ ἐστιν ἀκάνθαις δρεπάνη, τοῦτο γίνεται καὶ λύπη ὁ ψαλμός. Ψαλμὸς γὰρ μελωδούμενος ἐκτέμνει ἀθυμίας· C ῥιζοτομεῖ τὰς λύπας· ἀποσπογγίζει τὰ πάθη· κοιμίζει τοὺς θρήνους· χειρουργεῖ τὰς φροντίδας· ψυχαγωγεῖ τοὺς ἐν ὁδύναϊς· ἁμαρτωλοὺς καταनुγεῖ· ἐξυπνίζει πρὸς εὐσέβειαν· ἐρημίας πολίζει· τὰς πόλεις σωφρονίζει· συγκροτεῖ μοναστήρια· παρθενίαν ὑπαγορεύει· πραότητα ἐκδιδάσκει· νομοθετεῖ ἀγάπην· μακαρίζει φιλοπτωχίαν· πρὸς ὑπομονὴν ἀλείφει· εἰς οὐρανοὺς μετεωρίζει· στενοχωρεῖ Ἐκκλησίαν· ἁγιάζει ἱερεῖα· δαίμονας φυγαδεύει· προφητεύει τὰ μέλλοντα· μυστήρια προκηρύττει· νομοθετεῖ τῇ Tριάδι, λέγων· Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Σύνθρονον τὸν Υἱὸν ἐκήρυξεν, οὐ λειτουργὸν τὸν ὁμοούσιον ἐστηλίτευσε. Διὰ τοῦτο γὰρ ἀρτίως ὁ μακάριος Δαβὶδ τὴν D ἀκάματον φύσιν, τὴν παντοδύναμον οὐσίαν, τὴν ἀήτητον βούλησιν, τὴν μὴ βραδύνουσαν χάριν, τὸν αὐθέντην δημιουργόν, τὸν αὐτεξούσιον Υἱόν, τὸν ὑπο-

⁴⁹ Ezech. XLIV, 1, 2. ⁵⁰ Psal. CIX, 5.

cum affert Damascenus epistola *De trisagio*, quem Theopaschitæ objicerent, aliter legentes ac habeant modo codices: nempe ter repetitam vocem ἅγιος· ut neque illa littera improbanda sit, sed duntaxat hæreticorum malus usus, ac quod vellent, ita in Filium referri hoc canticum, ut non etiam referatur in Patrem et Spiritum sanctum; quod falsum liquet ex aliis aliisque locis Scripturæ, quibus alia aliæque persona apparuisse dicitur.

(22) *Aperui, ut homo.* Sic ipse exposuerim: ut spectata quidem naturæ humanæ conditione, Do-

minus vulvam aperturus esset; at non tamen aperuerit potentia deitatis, ad quam claustra ipsa perinde habent ac si aperta essent: quæ est etiam expositio Amphilochii.

(23) Edidit Riccardus ex antiquo Cryptæferratensi codice, stilo scommatico ac polemico in Judæos, sive etiam Judæorum nomine in asseclas Nestorianos: totam Procli, ut patet ex crebro usu vocis μορφή et σχῆμα, ἀντὶ φύσεως quem sanctus Ephræmius apud Photium ipsi tribuit.

(24) Leg. cum aliis ἀφθάρτως.

ταγῇ; ἐλεύθερον Θεόν, τὸν μὴ κελυόμενον Δεσπότην, ἄνυμνῶν ἐβόα· Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. Αἰσχυνέσθωσαν Ἄρειος, καὶ Εὐνόμιος, Μακεδονίος τε καὶ Νεστόριος, τὸ τετράπῳλον τοῦ διαβόλου ἄρμα· οἱ τῶν αἰρέσεων σκόπελοι· αἱ τῆς βλασφημίας σπιλάδες· τὰ τῶν ψυχῶν ναυάγια· αἱ τῆς δυσσεβείας ὑφαλοι πέτραι· οἱ πονηροὶ τῆς Τριάδος ζυγοστάται· ἀκουσάτωσαν τοῦ Δαβὶδ λέγοντος· Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. Ὁ Δαβὶδ τὰ ἔργα μεγαλύνει, καὶ οἱ βλάσφημοι τὸν κτίστην σμικρύνουσι. Πάντα γὰρ θαυμαστὰ καὶ παράδοξα, τὰ τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ· Θεοῦ γὰρ ἐστὶ Λόγου τεράστια, καὶ γλώττης τάχος νικῶντα· ἰσχὺν δὲ τοῦ δημιουργήσαντος παριστῶντα.

siquidem Dei Verbi sunt prodigia; eaque, ut et linguam quantumcunque expeditam superent, et conditoris potentiam exprimant.

Β'. Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησεν ὁ Δεσπότης. Ἀγγέλους ἐκ μὴ ὄντων παρήγαγεν· ἐνευσε, καὶ ἡ κτίσις οὐκ ἐβράδυνεν· ἐκέλευσε, καὶ τὸ φῶς ἐκ σκότους ἀνέτειλε, τὸν οὐρανὸν ὥσει καμάραν ἐστερέωσε· τὴν δὲ γῆν ἐκ τοῦ βάθους διαλελυμένην ἀνέσπασε, τὸν ἥλιον ὡς νυμφίον ἐκόσμησε· τὴν δὲ σελήνην, διὰ τὴν χρεῖαν ποικίλως ἐσχημάτισε, δῆμους ἀστέρων ἐκ φωτὸς ἐχάλκευσε· καὶ τὴν συμφωνίαν τῶν μαχομένων στοιχείων ἐχαρίσατο· [πῦρ, ὕδωρ·] ἡ γῆ ποταμούς ἀναβλύζει, καὶ ὁ ἀήρ μετεωρίζει τὰ βάρη· καὶ τὴν ἐναντιότητα, ἡ τέχνη αὐτοῦ εἰς φιλίαν ἐκέρασεν. Εἶπω τὸ μυστήριον. Θεὸς ὢν, ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ διὰ Παρθένου ἐνθα παρῆν ἐπεδήμησε· καὶ ὁ τόκος αὐτὸν οὐκ ἠλάττωσε, καὶ ἡ ὥδὶς τὴν ἀκτιστον φύσιν οὐκ ἠλλοίωσεν· ἀλλὰ κτιστὴ μορφή τὸν κτίστην ἐσχημάτισε, καὶ τὸν ἀχώρητον σαρκωθέντα ὁ κόσμος ἐχώρησε. Γενόμενος ἄνθρωπος χωρὶς ἁμαρτίας, διὰ ξύλου τὴν φύσιν ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἠλευθέρωσε· διὰ τάφου θάνατον ἐνέκρωσε· διὰ ὕδρευς δόξαν ἐγεώργησεν· ἐν ποταμῷ τὸ τῆς κολυμβήθρας μυστήριον ἐσκιογράφησε. Καὶ ὅτι Θεὸς ἦν ὁ Χριστὸς, ἐμαρτύρησεν ἀρτίως ἡ θάλασσα, καὶ οἱ ἄνεμοι, καὶ οἱ δαίμονες. Τῆς μὲν γὰρ ἡ ζάλη κατηυνάζετο· τῶν δὲ ἀνέμων ἡ βία ἐκοιμίζετο· οἱ δὲ δαίμονες ἀοράτως ἐμαρτύρουντο. Καὶ ἐμαρτύρει τὰ στοιχεῖα τῇ δυνάμει τοῦ παρόντος, ὅτι τοῦτον ἐφοβήθησαν, περὶ οὗ ὁ προφήτης ἐν ψαλμοῖς ἐβόα· Εἰδοσάν σε τὰ ὕδατα, ὁ Θεός, καὶ ἐφοβήθησαν.

Γ'. Ὅντως πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησεν ὁ Δεσπότης· κωφευούσῃ γὰρ τῇ κτίσει, γλώτταν ἐχαρίσατο, τὸν

turam, omnipotentem substantiam, insuperabilem voluntatem, celerem gratiam, suapte auctoritate conditorem, sui juris Filium, Deum nullius ditioni subjectum, Dominum nullius imperio mancipatum, claro præconio dicebat: *Quam magnificata sunt opera tua, Domine! omnia in sapientia fecisti*⁵¹. Confundantur Arius et Eunomius, Macedoniusque et Nestorius, quadrijugis diaboli currus, hæresum scopuli, blasphemiarum cautes, animarum naufragia, impietatis subdola saxa, Trinitatis mali pensitatores: audiant Davidem dicentem: *Quam magnificata sunt opera tua, Domine! omnia in sapientia fecisti*. David opera magnificat; blasphemique, creatoris gloriæ detrahunt. Omnia namque Christi Domini opera, mira plane sunt ac nova:

II. Omnia in sapientia fecit Dominus. Ex nihilo angelos produxit: annuit, et creatura nihil morata adfuit; jussit, et lux e tenebris eluxit. Cælum sicut cameram firmavit⁵²; terram autem ab alto diremptam gurgite extraxit. Solem tanquam sponsum exornavit⁵³; lunam vero utilitatis ergo variata mutatione efformavit. Stellarum multitudinem ex luce fabricavit; pugnaciumque elementorum concordiam donavit. Ignem temperat aqua (25); terre visceribus scaturiunt flumina: aer gravia elevat; contrariaque ac pugnancia, ejus ars mutuo amicitie fœdere copulavit. Pandam mysterium. Deus cum esset, in terris visus est⁵⁴; ac per Virginem eo advenit, ubi jam aderat; nihil partu diminutus est; nec editio increatam naturam quidquam immutavit, sed creata forma creatorem formavit, ac eum qui capi non potest, mundus indutum carne cepit ac comprehendit. Factus homo sine peccato⁵⁵, per lignum humanam naturam a peccato liberavit; per sepulcrum interemit mortem; per contumeliam gloriam captavit: in flumine, lavacri sacramentum adumbravit. Christum porro Deum esse, suo modo testimonio (26), mare et venti dæmonesque comprobant. Nam maris quidem procella sopiebatur; ventorum impetus sedabatur, dæmonesque invisibili ratione exercebantur⁵⁶. Elementa ejus qui aderat potentiam contestatam reddebant, quod eum timuerint, de quo propheta in Psalmis clara voce dicebat: *Viderunt te aquæ, Deus, et timuerunt*⁵⁷.

III. Vere omnia in sapientia fecit Dominus. Muta siquidem cum esset creatura, linguam ei largitus est,

⁵¹ Psal. ciii, 24. ⁵² Isa. xl, 22. ⁵³ Psal. xviii, 6. ⁵⁴ Bar. iii, 38. ⁵⁵ Hebr. iv, 15. ⁵⁶ Matth. viii, 23; Luc. viii, 23. ⁵⁷ Psal. lxxvi, 17.

(25) *Ignem temperat aqua*. Haud dubium desiderari vocem aliquam; nec enim duæ illæ voces, πῦρ, ὕδωρ sic absolute coherent; nec quis facile possit sanare locum absque novo codice.

(26) *Suo modo testimonio*, ἀρτίως ἐμαρτύρησεν. Bene Riccardus futurum μαρτυρήσει, mutavit præterito. Porro indicat Proclus, paulo ante lectum fuisse Evangelium Matth. viii, 23, sive Luc. viii, 23, de sedata maris tempestate ac expulsis dæmonibus: ut hoc indicio haberi possit certum tempus

habitæ hujus orationis; nona scilicet dominica ab indictione, qua etiam exstat Ceramei homilia. Liqueat vero ex his et similibus, ut non esset unius Ecclesiæ Hierosolymitanæ traditio, ut post lectum Evangelium inter Missarum solemnities haberetur concio; quo Wastelius argumento hinc inde monumenta Chrysostomo inscripta, Joanni suo ac Hierosolymitano minus solida veritate nititur asserere.

nempe hominem; protoplasti uterum, terræ virginis A pulverem effecit. Quemadmodum enim in utero demittitur semen; effingitur corpus; informatur lutum; animatur caro; constituitur animal; exsilit qui est ad imaginem(27); paritur ratio; manetque nihilominus testis expers efformatio, ac generatio inexplicabilis: sic in protoplasto Adam, pro matrice, divinæ fuerunt manus; pro semine, terrenus pulvis; pro mensibus, conditoris æternitas; pro doloribus, fictoris impatibilitas; pro partu, divina insufflatio; pro lacte, paradisi fons; pro alimento, mensa nullo labore comparata; pro forma, principis exemplaris imago; pro dignitate, immortalitas per gratiam; pro subditis, una cum eo fictum animal. Ac partus quidem, qualis erat formatio, existit; eumque molestia nulla violavit aut infecit. Erubescant Judei, qui virginalem partum insectantur ac irrident, dicentes: Si virgo peperit, nequaquam virgo permansit. Miser ac infelix: Adam in mundum productus est, nec ulla molestia aut labes efformatum infecit: Deoque carne nato, partus corruptionem sustinere debuerit? Idcirco enim Christus Dominus secundus Adam secundum carnem dictus est quoniam is qui præcessit, primus Adam Christi Domini figura fuit. Nimirum lutum adumbravit figulum. Adamum autem Christi figuram gessisse, audi ex beato Paulo dicente: *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ; qui est forma futuri*⁵⁸. Quemadmodum vero Adamus, Christi Domini figura fuerit secundum C carnem, accipe. Servus, naturæ principium (28); Dominus interminabilis principium vitæ. Efformarunt illum divinæ manus; hic, qua novit ipse ratione, carnem sibi adjunxit. Ille ad imaginem factus est; hic ipsa est increata imago. Ille per insufflationem animatus est; hic in servi forma visus est. Illius domus est paradisos; hujus, cælum sedes est. Ille lingua est creaturæ; hic, caput Ecclesiæ. Ille manum in arborem extendit, mortemque decerpit⁵⁹⁻⁹⁹; hic manus in cruce expandit, mundumque in ulnas accepit: ac clamat in Evangeliiis: *Cum exaltatus fuero, omnia traham ad me ipsum*¹⁻⁴⁰. Ille mulierem habuit insidiatricem; hic in thalamum habuit Virginem. Adamo dormienti adempta D fuit costa⁴¹, atque ex ea ædificata mulier, nec quidquam Adamo defuit; Christo carne crucifixo atque

ἄνθρωπον λέγω· καὶ μήτραν τοῦ πρωτοπλάστου, τὸν χοῦν ἐποίησεν ἐκ γῆς ἀγεωργήτου. Ὡς περ γὰρ ἐν μήτρᾳ καταβάλλεται σπέρμα· διαπλάττεται σῶμα· μορφοῦται ὁ πηλὸς· ψυχοῦται ἡ σὰρξ· ἀποτελεῖται τὸ ζῶν· σκιρτᾷ ὁ κατ' εἰκόνα· τίχτεται ὁ λόγος, καὶ ἀμάρτυρος μένει ἡ διάπλασις, ἀνερμήνευτος δὲ ἡ γέννησις· οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ πρωτοπλάστου Ἀδὰμ· ἀντὶ μήτρας, αἱ θεῖαι γεγόνασιν χεῖρες· ἀντὶ σπέρματος, ὁ γῆϊνος χοῦς· ἀντὶ μηνῶν, τὸ ἄχρονον τοῦ ποιήσαντος· ἀντὶ ὠδίνων, τὸ ἀπαθὲς τοῦ πλάσαντος· ἀντὶ τόκου, τὸ θεῖον ἐμφύσημα· ἀντὶ γάλακτος, ἡ πηγὴ τοῦ παραδείσου· ἀντὶ τροφῆς, ἡ ἄμοχθος τράπεζα· ἀντὶ μορφῆς, ἡ εἰκὼν τοῦ ἀρχετύπου· ἀντὶ ἀξιώματος, τὸ κατὰ χάριν ἀθάνατον· ἀντὶ ὑπερκόων, τὸ συμπλασθὲν ζῶον. Καὶ γέγονε μὲν ὁ κατὰ διάπλασιν τόκος· κάματος δὲ, τὸν τόκον οὐχ ὕβρισεν. Αἰσχυνέσθωσαν Ἰουδαίων παῖδες, οἱ τὴν παρθενικὴν ὠδῖνα διασύροντες, οἱ λέγοντες· Εἰ ἔτεκε παρθένος, οὐκ ἔμεινε παρθένος. Ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε, ὁ Ἀδὰμ εἰς τὸν κόσμον παρήχθη, καὶ κάματος τὴν διάπλασιν οὐχ ὕβρισεν· ὁ Θεὸς κατὰ σάρκα ἐγεννήθη, καὶ φθορὰν ὁ τόκος ὑπέμεινε; Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ δεῦτερος Ἀδὰμ κατὰ σάρκα ὁ Δεσπότης Χριστός· ἐπειδὴ ὁ προλαθὼν Ἀδὰμ τύπος τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ. Ἐσκιογράφησεν ὁ πηλὸς τὸν κεραμέα. Ὅτι δὲ τύπος ἦν, ἄκουε τοῦ μακαρίου Παύλου λέγοντος· Ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἀμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδὰμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος. Καὶ ὅπως τύπος ἦν ὁ Ἀδὰμ τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ κατὰ σάρκα, ἄκουε· Ὁ δοῦλος, φύσεως ἀρχὴ· ὁ Δεσπότης, ἀρχὴ ζωῆς τέλος μὴ ἐχούσης. Ἐκεῖνον αἱ θεῖαι χεῖρες ἐπλασαν· οὗτος, ὡς οἶδεν, ἑαυτὸν ἐσάρκωσεν. Ἐκεῖνος γέγονε κατ' εἰκόνα· οὗτος, εἰκὼν ἄκτιστος. Ἐκεῖνος δι' ἐμφυσήματος ἐψυχώθη· οὗτος ἐν δούλου μορφῇ ὤφθη. Ἐκεῖνου ὁ παράδεισος οἶκος· τούτου ὁ οὐρανὸς θρόνος. Ἐκεῖνος γλῶττα τῆς κτίσεως· οὗτος, κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκεῖνος τὴν χεῖρα εἰς δένδρον ἐξέτεινε, καὶ θάνατον ἐτρύγησεν· οὗτος τὰς χεῖρας ἠπλώσεν ἐν τῷ σταυρῷ, καὶ τὸν κόσμον ἐνηγκάλισατο· καὶ βοᾷ ἐν Εὐαγγελίοις· Ὅταν ὑψωθῶ, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν. Ἐκεῖνος γυναῖκα ἔσχεν ἐπίβουλον· οὗτος Παρθένον ἔσχε θάλαμον. Τοῦ Ἀδὰμ καθεύδοντος ἡ πλευρὰ ἀφηρέθη, καὶ ὠκοδομήθη ἡ γυνή, καὶ τῷ Ἀδὰμ οὐδὲν ἔλειψε· τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ κατὰ σάρκα σταυρωθέντος καὶ ταφέντος, τῷ

⁵⁸ Rom. v, 14. ⁵⁹⁻⁹⁹ Gen. iii, 6. ¹⁻⁴⁰ Joan. xii, 34. ⁴¹ Gen. ii, 21.

(27) *Exsilit qui est ad imaginem*, σκιρτᾷ ὁ κατ' εἰκόνα· Ipse nimirum animus; quod sequenti membro magis explicat, τίχτεται ὁ λόγος· ratio paritur. Fuit forte in ea opinione, ut anima rationalis ac λόγος, vere exiret ac educeretur e materia sic disposita, a qua nec alii quidam æquales abhorruerunt: quanquam fuit tandem ab Ecclesiaproscripta. Non licet, aut libet alias opiniones quas subinde Proclus indicat, adnotare, in quibus præsertim nihil est periculi, tametsi est aliquid novi, ac a nostrorum ac modernorum philosophia abhorrentis, ut paulo ante, de formatione stellarum ex lumine.

(28) *Naturæ principium*, φύσεως ἀρχή. Nihil his Procli clarius. Prosequitur enim, quibus convenit Adamum inter et Christum, ut ille hujus figura fuit: quare valde ridicula Riccardi conjectura, ut loco φύσεως, sit legendum φθίσεως· pro naturæ, corruptionis; atque ab eo auctor Christi ac Adami comparisonem inchoaverit, in quo illi maxime videntur contrarii. Adamus ergo naturæ principium, ut caput generis; eoque figura Christi, qui principium est ac auctor vitæ æternæ, caput ipse prædestinatorum.

αἵματι αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία ἐξηγοράσθη, καὶ τῆς Θεότητος αὐτοῦ πάθος οὐχ ἥψατο.

Δ'. Ἀλλὰ ζητούμενόν ἐστι, τίνος ἕνεκεν μὴ ἐγρηγορότος τοῦ Ἀδάμ, ἀλλὰ καθεύδοντος ἀφηρέθη ἡ πλευρά, καὶ ἀνφοδομήθη ἡ γυνή. Οὐκ ἐχρῆν μάλλον ἐγρηγορηκότος, ὥστε μαρτυρεῖν τῇ διαπλάσει, καὶ ἐκπλήττεσθαι τὴν τέχνην, καὶ δοξολογεῖν τὴν σοφίαν τοῦ ποιήσαντος· πῶς ἐκ πηλοῦ ἐγένοντο νεῦρα καὶ σάρκες, ὁστέων ἀρμολογία καὶ λεπτότης τριχῶν; Ἀλλ' οὐ συνεχώρησεν ὁ Θεὸς ταῦτα διὰ δύο πράγματα· πρῶτον μὲν, ἵνα μὴ ἀφαιρούμενος ἀλγήσῃ, καὶ ἀλγήσας μισήσῃ τὴν γυναῖκα· καὶ γένηται αὐτῷ δυσμενὴς ἡ ὁμόφυλος· δεύτερον δὲ, ὃ μείζον ἐστι καὶ θειότερον· ἥδει ὁ Θεὸς ὅτι φιλόνηκον ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὅτι διαπλάσθεις αὐτεξούσιος ἐστίν· ἵνα μὴ οὖν ἄρξῃται καὶ Θεοῦ τόκον πολυπραγμονεῖν, ἐπι-
B θάλλει αὐτῷ ὕπνον, χαλινῶν τὴν τόλμαν, μονονουχὶ λέγων πρὸς αὐτόν· Εἰ τῆς ὁμοφύλου τὴν ἀνάπλασιν ἰδεῖν οὐ συνεχωρήθης, τὴν ἄρρητον τοῦ Θεοῦ δύναμιν, καὶ τὴν ἀκατάληπτον γέννησιν μὴ τολμήσῃς πολυπραγμονεῖν. Πῶς μὲν ἄνθρωπος γεννᾶται, νοῆσαι οὐ δύναται, Θεοῦ δὲ οἰκονομίαν ζητήσῃς δύνη;

incomprehensibilemque generationem curiose investigare. Non potes perspicere animo, qua homine ratione generetur : divinæque incarnationis mysterium rimari poteris ac intelligere?

Ε'. Ἀλλ' ὁρῶ ὑμᾶς στενοχωρουμένους, καὶ βέλτιον ἐνθάδε κατευνάσαι τὸν λόγον· εἰ δὲ βιασταί ἐστε, τῶν βιαζομένων δὲ ἐστὶν ἡ βασιλεία, προσθήσω τοῖς εἰρημένοις. Εἰκὸς τῶν Ἰουδαίων τινὰ παρῆναι ἐν-
C ταῦθα, καὶ ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ Χριστοῦ λανθάνειν τὴν ἀλώπεκα τῆς Ἰουδαίας, καὶ μετὰ τὸ ἀπολυθῆναι τὴν ἐκκλησίαν, στήκειν ἔξω καὶ σκώπτειν τοὺς λόγους, καὶ λέγειν τοιαῦτα· Διὰ τί, Χριστιανοὶ, καινοτομεῖτε ταῦτα, καὶ κομπάζετε ἐπὶ πράγμασιν ἀναποδείκτοις; Θεὸς ἐπὶ γῆς ὤφθη ποτέ; οὐδέποτε ἄλλοτε, εἰ μὴ μόνον ἐπὶ Μωϋσέως. Ἀλλὰ τότε οὐδὲ ὤφθη, ὡς Ἰουδαῖε· καὶ τούτου μάρτυς αὐτὸς ὁ Μωϋσῆς λέγων οὕτως· Πρόσεχε σου αὐτῷ, καὶ συμβιβάσεις εἰς τὴν καρδίαν σου πάντα τοὺς λόγους, οὓς ἐωράκυσιν οἱ ὀφθαλμοί σου· καὶ διδάξεις τοὺς υἱοὺς σου, καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν υἱῶν σου· μνησθήτι τὴν ἡμέραν Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, τὴν ἡμέραν τῆς ἐκκλησίας, ὅτε ἐλάλησε Κύριος πρὸς με, λέγων· Ἐκκλησία σου πρὸς με τὸν λαόν, καὶ ἀκούσωσι τὰ ῥήματά μου, καὶ διδάξουσιν αὐτὰ
D τοὺς υἱοὺς αὐτῶν. Καὶ προσήλθετε, καὶ ἑστητε ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ Σινά· καὶ τὸ ἔρος ἐκαίετο πυρὶ ἕως τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἠκούσατε τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν ἐκ μέσου τοῦ πυρός· φωνὴν ῥημάτων ἠκούσατε, καὶ ὁμοίωμα οὐκ ἴδετε. Ἄ τοῖνον οὐκ εἶδες, τί κομπάζεις ἐωρακέναι; Τί οὖν μοι, φησὶ, προσφέρεις, ὅτι ἠδύνατο γυνὴ γεννῆσαι Θεόν; Εἰς τοῦτο γάρ σοι λέγω· ὅτι οὐ λέγω σοι ὅτι ἠδύνατο γυνὴ Θεὸν γεννῆσαι, ἀλλ' ὅτι ἠδύνατο Θεὸς σαρκωθείς γεννηθῆναι ὑπὸ γυναικός· πάντα γὰρ αὐτῷ δυνατά. Ὅμως εἰ ἀπιστεῖς, ὡς Ἰουδαῖε, τοῖς ἐμοῖς λόγοις, ἐντρέπου τὰς τῶν προφητῶν βίβλους· ἔγκυφον ἐν αὐταῖς, καὶ βλέπε ὅλον τὸ μυστή-

A sepulto, ejus sanguine redempta fuit Ecclesia; passio tamen handquaquam ejus Divinitatem tetigit.

IV. Verum investigandum est, cur non vigilante Adamo, sed dormiente, costa ei ablata sit, ac ex ea ædificata mulier? Nonne satius erat ac commodius, eo pervigile fieri, ut formationis testis foret, artisque admiratione defixus, conditoris sapientiam summis laudibus celebraret : ut nimirum ex luto facti essent nervi carnesque, ac apta illa ossium compago pilorumque tenuitas? Verum non permisit Deus ita fieri duplici ex causa : primo, ne cui costa adimebatur indolesceret, atque indolens mulierem odio haberet, fieretque ei invisæ, quæ gentilis ac agnata esset. Tum vero, quod sublimius est ac divinius : Noverat Deus hominem esse animal pugnacis contentionis æcerrime cupidum, ac statim formatum, sui juris ac potestatis futurum : quocirca, ne Dei ipsum partum curiose nimis perscrutari inciperet, immittit ei somnum, quo quasi freno audaciam compesceret; vix non talia ad eum dicens : Si agnatæ formationem minime licuit conspexisse, ne præsumas ineffabilem Dei potentiam

V. Cæterum coarctari vos video : proinde satius foret hic sermonem abrumpere. At si vim facitis, cum cælorum regnum eorum sit qui vim faciunt ⁴², dictis aliquid addam. Verisimile plane est adesse hic aliquem Judæum, atque in vinea Christi, Judæicam delitescere vulpem; atque adeo dimissa concione foris constitutum, cœpturum sermones joco cavillari, taliaque effutire : Ut quid, o Christiani, nova hæc designatis, quæve demonstrari ac probari handquaquam possunt, tumide temereque jactatis? Deusne in terris aliquando visus est? Nunquam sane, nisi tempore duntaxat Moysis. Atqui ne tunc quidem, o Judæe, visus est : hujusque rei tes is esto idem ipse Moyses, qui sic ait : Attende tibi ipsi, et colligendo conferes in corde tuo omnia verba quæ viderunt oculi tui : et ea docebis filios tuos, et filios filiorum tuorum. Recordare diei Domini Dei tui, diei concionis, quando locutus est Dominus ad me dicens : Convoca ad me populum, et audiant vocem meam, et docebunt filios suos. Et accessistis, et stelistis sub monte Sinai : et mons conflagrabat igni usque ad cælum : et audistis vocem Domini Dei vestri de medio ignis. Vocem verborum audistis, et similitudinem non vidistis ⁴³. Quid ergo te vidisse jactas, quæ non aspectasti? Quid hoc igitur, inquit, mihi ingeris? potuisse scilicet mulierem Deum generare? Ad id plane respondeo, me quidem nequaquam dixisse, Mulierem generare potuisse Deum, sed utique Deum incarnatum a muliere generari; siquidem omnia ei possible sunt ⁴⁴. At certe, o Judæe, si meis verbis fidem non habes, reverere libros prophetarum : illis incumbe, totumque divinum mysterium in eis exaratum vide : universum illic Virgi-

⁴² Matth. xi, 12. ⁴³ Deut. iv, 9-12. ⁴⁴ Matth. xix, 26.

nis miraculum adumbratum cerne. Ait namque propheta : *In die illa dicit Dominus omnipotens* (prophetiam prius referam : deinde vero interpretationem addam) : *In die illa dicit Dominus omnipotens, advocabit homo proximum suum subter vitem suam, et subter ficum suam*⁴⁵. *Et convertit me* (29), inquit, *angelus qui loquebatur in me : et suscitavit me, sicut suscitari solet homo de somno suo, et dixit ad me : Quid tu vides? Et dixi : Vidi, et ecce candelabrum aureum totum, et lampas super ipsum, et septem lucernæ, et septem infusoria, et duæ olivæ desuper. Et interrogavi angelum, et dixi : Quid sunt hæc, Domine? Et dixit mihi : Non cognoscis quid sunt hæc? Et dixi : Non, Domine. Et respondit angelus qui loquebatur in me, et dixit : Hic est Sermo Domini*⁴⁶. *O altitudo divitiarum cum sapientiæ tum scientiæ Dei*⁴⁷ ! Legimus prophetiam, interpretationem adjungamus.

Λόγος Κυρίου. "Ω βάθους [καὶ] πλούτου, καὶ σοφίας, καὶ Θεοῦ γνώσεως ! Ἀνέγνωμεν τὴν προφητείαν, ἐπαγάγωμεν τὴν ἐρμηνείαν.

VI. *In die illa dicit Dominus omnipotens. In qua die, o propheta? In die incarnationis, quando Virgo cœli quamdam speciem prætulit : quando ex utero prosilierunt radii : quando sol incarnatus e matrice prorupit : quando lux humanam figuram induit : quando partus ejus qui nascebatur, non initium, sed ortus fuit. Et convertit me, inquit, angelus qui loquebatur in me : et suscitavit me, sicut quando homo excitatur a somno suo. Quisnam angelus? Is qui læta faustaue annuntiavit Mariæ. Quis somnus? Legis tempus. Quandoquidem ut in somno palpebræ pupulas obtegunt, ita legis tempore velamen cor obtexerat. Et dixit ad me : Quid tu vides? Et dixi : Vidi, et ecce candelabrum aureum totum. Quid est ergo illud candelabrum? Sancta Maria. Cur autem candelabrum? Quia immateriale lumen, nempe Deum incarnatum, portavit. Ut quid vero aureum totum? Quia etiam post partum virgo permansit. Ait namque : Porta hæc clausa erit. Non aperietur, et nullus transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israel solus transibit per eam : et erit clausa, quoniam princeps et egredietur, et fores post se claudet*⁴⁸. Uterum autem portam vocari, testatur Job dicens : *Cur non conclusit portas uteri mei*⁴⁹? Et sicut candelabrum non est lucis causa, sed lucis vehiculum : ita etiam virgo non est ipsa Deus, sed Dei templum. *Et lampas, inquit, super ipsum. Quidnam est lampas? Deus Verbum incarnatum, lumen orbis terræ, is qui dicit : Ego sum lux mundi*⁵⁰. Sicut autem in lampade materia flammam excipit, ita in mysterio ac incarnatione Deus servi formam suscepit. Et quemadmodum lampas splendorem ex alto demittit, ita Dominus e cœlis in terram ve-

ριον θεολογούμενον· βλέπε δλον τὸ παρθενικὸν θαῦμα σκιαγραφούμενον. Καὶ γὰρ λέγει ὁ προφήτης· Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ λέγει Κύριος παντοκράτωρ· πρῶτον ἀναγινώσκω τὴν προφητείαν, καὶ τότε λέγω τὴν ἐρμηνείαν. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, προσκαλέσεται ἄνθρωπος τὸν πλησίον αὐτοῦ ὑποκάτω ἀμπέλου αὐτοῦ καὶ ὑποκάτω συκῆς αὐτοῦ. Καὶ ἐπέστρεψέ με, φησὶν, ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί, καὶ ἐξήγειρέ με, ἐν τρόπῳ ἐξηγέρθη ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ· καὶ εἶπε πρὸς με· Τί σὺ βλέπεις; καὶ εἶπον· Ἐώρακα, καὶ ἰδοὺ λυχνία χρυσῇ ὄλῃ, καὶ τὸ λαμπάδιον ἐπάνω αὐτῆς, καὶ ἑπτὰ λύχνοι, καὶ ἑπτὰ ἐπαρυστρίδες, καὶ δύο ἐλαῖαι ἐπάνω. Καὶ ἐπηρώτησα τὸν ἄγγελον, καὶ εἶπον· Τί ἐστὶ ταῦτα, Κύριε; καὶ εἶπέ μοι· Οὐ γινώσκεις τί ἐστὶ ταῦτα; καὶ εἶπον· Οὐχί, Κύριε· καὶ ἀπεκρίθη ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί, καὶ εἶπεν· Οὗτος ὁ

Γ'. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ λέγει Κύριος παντοκράτωρ. Ἐν ποίᾳ ἡμέρᾳ, ὦ προφῆτα; Τῇ τῆς ἐνανθρωπήσεως, ὅτε Παρθένος οὐρανὸν ἐμιμήσατο· ὅτε ἐκ γαστρὸς ἐξεπήδησαν ἀκτῖνες· ὅτε ἐκ μήτρας προέκυπτε σαρκωθεὶς ἥλιος· ὅτε τὸ φῶς ἐσχηματίσθη ἀνθρωπείᾳ μορφῇ· ὅτε ὁ τόκος τοῦ τεχθέντος, οὐκ ἀρχή, ἀλλ' ἀνατολή. Καὶ ἐπέστρεψέ με, φησὶν, ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί, καὶ ἠγειρέ με, ἐν τρόπῳ ὅταν ἐξηγέρθη ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ. Τίς ὁ ἄγγελος; ὁ τὴν Μαριάμ εὐαγγελισάμενος. Τίς ὁ ὕπνος; ὁ τοῦ νόμου καιρὸς. Ὡς περ γὰρ ἐν τῷ ὕπνῳ τὸ βλέφαρον τὴν κόρην καλύπτει, οὕτως ἐν τῷ νόμῳ τὸ κάλυμμα τὴν καρδίαν ἐσκέπασε. Καὶ εἶπεν πρὸς με· Τί σὺ βλέπεις; καὶ εἶπον· Ἐώρακα, καὶ ἰδοὺ λυχνία χρυσῇ ὄλῃ. Τίς οὖν ἐστὶν ἡ λυχνία; ἡ ἁγία Μαρία. Διὰ τί δὲ λυχνία; ἐπειδὴ τὸ αὐτὸν φῶς Θεὸν σαρκωθέντα ἐδάστασε. Διὰ τί δὲ χρυσῇ ὄλῃ; ἐπειδὴ καὶ μετὰ τόκον παρθένος ἔμεινε. Φησὶ γὰρ· Ἡ πύλη αὕτη κεκλεισμένη ἐστὶ· οὐκ ἀνοιχθήσεται, καὶ οὐδεὶς οὐ μὴ διέλθῃ δι' αὐτῆς, ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ μόνος διελεύσεται δι' αὐτῆς· καὶ ἐστὶ κεκλεισμένη, διότι ὁ ἡγούμενος καὶ ἐξελεύσεται καὶ κλείσει τὰς θύρας ὀπισθεν αὐτοῦ. Ὅτι δὲ ἡ γαστήρ πύλη λέγεται, μάρτυς Ἰωβ λέγων· Διὰ τί οὐ συνέκλεισε πύλας γαστρὸς μου; Καὶ ὥς περ ἡ λυχνία οὐκ αὐτὴ φωτὸς αἰτία, ἀλλὰ φωτὸς ὄχημα, οὕτως καὶ ἡ Παρθένος, οὐκ αὐτὴ Θεὸς, ἀλλὰ Θεοῦ ναός. Καὶ τὸ λαμπάδιον, φησὶν, ἐπάνω αὐτῆς. Τί τὸ λαμπάδιον; ὁ σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος, τὸ φῶς τῆς οἰκουμένης, ὁ λέγων· Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Καὶ ὥς περ ἐν τῷ λαμπαδίῳ ἡ ὕλη φλόγα δέχεται, οὕτως ἐν τῷ μυστηρίῳ ὁ Θεὸς μορφὴν δούλου ἔλαβε. Καὶ ὥς περ τὸ λαμ-

⁴⁵ Zach. iii, 10.⁴⁶ Zach. iv, 1-6.⁴⁷ Rom. xi, 33.⁴⁸ Ezech. xlii, 2, 3.⁴⁹ Job iii, 10.⁵⁰ Joan. viii, 12.

(29) *Et convertit me*, ἐπέστρεψέ με. Velut stitit, traxitque ad spectaculum ac visionem. Deest illud pronomen in LXX ubi redditur, *Et reversus est*,

etc. Posset reddi : *et accurrit angelus*, etc. Gentianus Hervetus etiam reddit, *et convertit me*, in Quæstionibus Anastasii Nicæni.

πάδιον ἐξ ὕψους τὴν αὐγὴν καταλάμπει, οὕτως ὁ Δεσπότης ἐξ οὐρανῶν ἐπεδήμησε τῇ γῇ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἐβόα· Διὰ σπλάγχνα ἐλέους Θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς Ἀνατολή ἐξ ὕψους.

Ζ'. Καὶ τὸ λαμπάδιον, φησὶν, ἐπάνω, καὶ ἑπτὰ λύχνοι. Τίνες οὗτοι ἑπτὰ λύχνοι; οἱ κατὰ μέρος νόμοι. Πόθεν τοῦτο δῆλον; λέγει γὰρ ὁ Δαβὶδ· Λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβουσ μου. Καὶ Σαλομών· Ὅτι λύχνος ἐντολὴ νόμος (30), καὶ φῶς. Ἐνταῦθα οὖν λέγει τοὺς ἑπτὰ νόμους. Ὅτι δὲ ἑπτὰ νόμοι ἦσαν, ἄκουε. Πρῶτος νόμος ὁ ἔμφυτος, περὶ οὗ φησὶν ὁ Παῦλος· Ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιεῖ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμος. Δεύτερος νόμος, ὁ διὰ τῆς ὑψέως· ὃν γὰρ ὁ νόμος κηρύττει· δημιουργὸν γόν, τοῦτον ἡ ὄψις διὰ τῶν κτισμάτων πιστοῦται. Ἐκ γὰρ μεγέθους, καὶ καλλονῆς κτισμάτων, ἀιολόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται. Τρίτος νόμος, ἡ ἐπὶ τοῦ ξύλου ἐντολή· καὶ βοᾷ ὁ ἀπόστολος Παῦλος· Ὡστε ὁ μὲν νόμος ἁγίος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία, καὶ δικαία, καὶ ἀγαθή. Τέταρτος νόμος, ὁ ἐπὶ τοῦ Νῶε, ἐν τῇ νεφέλῃ. Πέμπτος νόμος, ὁ ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ, ὁ τῆς περιτομῆς. Ἑκτος, ὁ τοῦ γράμματος. Ἑβδομος, ὁ τῆς χάριτος· καὶ ὅτι δὲ ἡ χάρις νόμον ἔχει, ἄκουε πάλιν Παύλου λέγοντος· Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσετε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. Λέγει δὲ Ἡσαΐας· Ἐκ Σιών ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ. Ἐνταῦθα οὖν λέγει ἑπτὰ λύχνους τοὺς ἑπτὰ νόμους. Ἐπειδὴ γὰρ ἦλθεν ὁ Χριστὸς ὅλους τοὺς νόμους πληρῶσαι κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον, τὸν λέγοντα· Πλήρωμα νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην· διὰ τοῦτο εἶπε τοὺς ἑπτὰ λύχνους, ἑπτὰ νόμους. Καὶ ἑπτὰ ἐπαρυστρίδες τίνες εἰσὶ; τὰ ἑπτὰ τοῦ Πνεύματος χαρίσματα. Πόθεν τοῦτο δῆλον; λέγει μὲν Ἡσαΐας· Ἐξελεύσεται ράβδος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαί, [καὶ ἄνθος ἐκ ρίζης] ἀναθήσεται, καὶ ἀναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα Κυρίου, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως· πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος· πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας. Καὶ πνεῦμα φόβου Θεοῦ ἐμπλήσει αὐτόν· καὶ δύο ἐπαρυστρίδες, καὶ δύο ἐλαῖαι ἐπάνω. Τίνες αἱ δύο ἐλαῖαι; αἱ δύο διαθήκαι. Καὶ διὰ τί ταύτας εἶπεν ἐλαίας; ἐπειδὴ ὥσπερ ἡ ἐλαία ἀειθαλὲς ἔχει τὸ φύλλον, οὕτω καὶ αἱ δύο διαθήκαι ἀπαύστους τὰς περὶ Χριστοῦ ἔχουσι μαρτυρίας.

Η'. Καὶ ἐπηρώτησα τὸν ἄγγελον, καὶ εἶπον· Τί ἐστὶ ταῦτα; καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος· Οὐ γινώσκεις τί ἐστὶ ταῦτα; καὶ εἶπον· Οὐχί, Κύριε. Τί λέγεις, ὦ προφήτα; σὺ λέγεις, ὅτι Εἶδον λυχνίας, καὶ λαμπάδιον, καὶ λύχνους, καὶ ἐπαρυστρίδας. Πῶς οὖν ἔρωτᾷς ἃ εἶδες; Ναί· εἰκόνα γὰρ ἔβλεπον, καὶ θαῦμα ἠρεύνων, φησὶν. Ὡςπερ γὰρ οἱ πλείοντες ἐν τῇ

nit. Quocirca etiam clamabat propheta : *Per viscera misericordiae Dei nostri, in quibus visitavit nos Oriens ex alto* ⁵¹.

VII. *Et lampas, inquit, desuper, et septem lucernae. Ecquid septem lucernae? Peculiares totidem leges. Unde id constat? Nimirum quia ait David : Lucerna pedibus meis, lex tua, et lumen semitis meis* ⁵². Salomon item : *Lucerna mandatum legis, et lux* ⁵³. Hic itaque septem leges signat propheta. Quod autem fuerint septem leges, audi. Prima lex, est naturalis insita, de qua ait Paulus : *Cum enim gentes quae legem non habent, naturaliter ea quae legis sunt faciunt ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex* ⁵⁴. Secunda lex, est aspectabilis : quem enim lex praedicat conditorem, hunc aspectus per creaturas astruit ac probat. *A magnitudine enim et specie creaturarum, per proportionem, earum creator conspicitur* ⁵⁵. Tertia lex, est mandatum de ligno : ac Paulus apostolus alta voce praedicat : *Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bonum* ⁵⁶. Quarta lex est tempore Noe, in nube (31). Quinta tempore Abrahami, de circumcisione. Sexta, lex scripta. Septima, gratiae. Quod autem etiam gratia legem habeat, audi rursus Paulum dicentem : *Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi* ⁵⁷. Isaïas etiam ait : *De Sion exibit lex, et Verbum Domini de Hierusalem* ⁵⁸. Cum itaque hic septem lucernas dicit, septem intelligit leges. Nam quia Christus venit, ut adimpleret universas leges, juxta quod ait beatus Paulus : *Plenitudo legis Christus ad justitiam* ⁵⁹ : idcirco septem leges, septem vocavit lucernas. Quidnam vero sunt septem infusoria? Septem Spiritus dona. Unde id liquet? Quia dicit Isaïas : *Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ascendet : et requiescet super eum Spiritus Domini; spiritus sapientiae et intellectus; spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini* ⁶⁰. *Et septem infusoria; et duae olivae desuper. Ecquænam duae olivae? Duo testamenta. Quam ob causam vero haec vocavit olivas? Quia sicut oliva semper virentia servat folia : ita et duo testamenta sempiterna preferunt de Christo testimonia.*

VIII. *Et interrogavi angelum, et dixi : Quid sunt haec? Et dixit angelus : Non cognoscis quid sunt haec? Et dixi : Minime, Domine. Quid ais, o propheta? Tu dicis : Vidi candelabrum, et lampadem, et lucernas, et infusoria. Ut quid ergo ipsa quae vidisti, interrogas? Utique : Imaginem enim videbam, inquit, et miraculum perscrutabar. Ut enim ii qui*

⁵¹ Luc. i. 78. ⁵² Psal. cxviii, 105. ⁵³ Prov. vi, 23. ⁵⁴ Rom. ii, 14. ⁵⁵ Sap. xiii, 5. ⁵⁶ Rom. vii, 12. ⁵⁷ Galat. vi, 2. ⁵⁸ Isa. ii, 3. ⁵⁹ Rom. x, 4. ⁶⁰ Isa. xi, 1-3.

(30) Leg. νόμου, juxta LXX.

(31) In nube. In qua nimirum Deus positum vo-

luit symbolum clementiae, et ut deinceps mundus non esset periturus simili aquarum diluvio.

mare navigant, quamvis ipsum pelagus intueantur, A
haud tamen ad ima delitescentem margaritam cer-
nunt : ita etiam propheta extimam quidem imagi-
nem cernebat, arcanum vero exquirebat mysterium.
Ideirco ait : *Et interrogavi angelum, et dixi : Quid
sunt hæc ?* Ecquid tandem angelus ? Non ait vidisse
candelabrum, et lampadem, lucernasque, et infu-
soria : sed misso ænigmate, aperit miraculum, edi-
citque : *Hic est Sermo Domini.* Fitque angelus
evangelista : jubens enim valere symbola visui pro-
posita, miraculum prædicat, aitque : *Hic est Sermo
Domini.* Quid ais, o angede ? Ostendisti vasa, et
Verbum evangelizas ? Utiq ; nam ænigma est quod
spectatur, gratiaque mysterium. Quia enim Domi-
nus Deus de Virgine nasciturus erat secundum
carnem ac humanam formam accepturus, proque
sua incarnandus voluntate : criminaturi vero erant
Judæi miraculum, ac dicturi : Quonam pacto Dei
Verbum, *Verbum quod erat in principio, Verbum
quod erat apud Deum*⁶¹, potuit in humana forma
nasci, et ex suo figmento carnem sumere ? ut ergo
Judæorum ora obstrueret, ostendit prophetæ, pro
Virgine, candelabrum ; infusoria pro donis ; pro
testamentis olivas, pro Salvatore lampadem. Quod
autem prophetæ lampadem appellaverint Dominum
Christum, incarnatum, inquam, Verbum, Deum
non mutatum, ex Isaia accipe, cum ait : *Exsultet
anima mea in Domino ; induit enim me vestimento
salutis et tunica lætitiæ : sicut sponso circumposuit
mihi mitram, et sicut sponsam ornavit me mundo ;
et sicut terram efferentem florem suum, et sicut* C
*hortus semina sua, sic germinare faciet Dominus
justitiam et exultationem coram universis genti-
bus*⁶². *Propter Sion non tacebo, et propter Hieru-
salem non relinquam, donec egrediatur ut lumen ju-
stitiæ meæ ; salutare autem meum ut lampas accen-
detur*⁶³. Ipsi gloria et imperium et honor, una cum
Patre, simulque Spiritu sancto, nunc et semper, et
in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO III (32).

De Incarnatione Domini nostri Jesu Christi.

I. Crebra eaque diversa celebritatum solemnia
humanam exhilarant vitam, dum festorum dierum
recursu, tristem ærumnosæ hujus vitæ molestiam
in voluptatem convertunt. Ut enim adversis tem-
pestatibus acti, trajecto infesti maris aestu, portu-
bus gaudent tanquam fidissimo vitæ sinu : sic
post multas negotiorum molestias cum feriat
homo, celebritate tanquam curarum requie ac se-
curitatis matre gaudet. Festus namque dies, mo-
lestiarum et oblivio ; curarum somnus ; gaudii

θαλάσση τὸ μὲν πέλαγος βλέπουσι, τὸν δὲ κρυπτόμε-
νον κάτω μαργαρίτην οὐχ ὁρῶσιν· οὕτω καὶ ὁ προ-
φήτης εἰκόνα μὲν ἔβλεπε, καὶ μυστήριον ἠρεῦνα. Διό-
φησιν· Καὶ ἠρώτησα τὸν ἄγγελον, καὶ εἶπον· Τί
ἐστὶ ταῦτα ; Τί οὖν ὁ ἄγγελος ; οὐ λέγει ὅτι εἶδεν
λυχνίαν, καὶ λαμπάδιον, καὶ λύχνους καὶ ἐπαρυστρί-
δας· ἀλλ' ἄφεις τὸ αἰνίγμα, κηρύττει τὸ θαῦμα, καὶ
λέγει· Οὗτος ὁ Λόγος Κυρίου. Καὶ γίνεται ὁ ἄγγε-
λος εὐαγγελιστής· ἄφεις γὰρ τὴν ὄψιν, κηρύττει τὸ
θαῦμα, καὶ λέγει· Οὗτος ὁ Λόγος Κυρίου. Τί λέ-
γεις, ὦ ἄγγελε ; Σκεύη ἔδειξας, καὶ Λόγον εὐαγγελί-
ζεις ; Ναί· αἰνίγμα γὰρ τὸ θέαμα, καὶ μυστήριον ἡ
χάρις. Ἐπειδὴ ἔγὰρ ἡμελλεν ὁ Δεσπότης Κύριος ἐκ
Παρθένου τίχτεσθαι κατὰ σάρκα, καὶ σχηματίζεσθαι
ὡς ἄνθρωπος, καὶ σαρκουῖσθαι ὡς ἤθελεν· ἡμελλον δὲ
B Ἰουδαῖοι διατύρειν τὸ θαῦμα, καὶ λέγειν· Πῶς ἡδύ-
νατο ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὁ ἐν ἀρχῇ Λόγος, ὁ πρὸς
τὸν Θεὸν Λόγος, ἐν σχήματι ἀνθρώπου γεννᾶσθαι,
καὶ ἐκ τοῦ οἰκείου πλάσματος σαρκουῖσθαι ; βουλόμενος
οὖν ἀποφράξαι τῶν Ἰουδαίων τὰ στόματα, ἔδειξε τῷ
προφῆτῃ ἀντὶ τῆς Παρθένου, τὴν λυχνίαν· ἀντὶ τῶν
χαρισμάτων, τὰς ἐπαρυστρίδας· ἀντὶ τῶν διαθηκῶν,
τὰς ἐλαίας· ἀντὶ τοῦ Σωτῆρος, τὸ λαμπάδιον. Καὶ
ὅτι λαμπάδιον λέγουσιν οἱ προφῆται τὸν Δεσπότην
Χριστὸν, τὸν σαρκωθέντα Λόγον, τὸν μὴ τραπέντα
Θεὸν, ἄκουε Ἰσαίου λέγοντος· Ἀγαλλιᾶσθω ἡ
ψυχὴ μου ἐπὶ τῷ Κυρίῳ· ἐνέδυσσε γὰρ με ἱμάτιον
σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης· ὡς κυμῖψω
περιέθηκε μοι μίτραν· καὶ ὡς κύμψην κατεκό-
C σμησέ με κόσμῳ· καὶ ὡς γῆν αὐξουσας τὸ ἄνθος
αὐτῆς· καὶ ὡς κῆπος τὰ σπέρματα αὐτοῦ· οὕ-
τως ἀνατελεῖ Κύριος δικαιοσύνην, καὶ ἀγαλλίαμα
ἐνώπιον πάντων τῶν ἐθνῶν. Διὰ Σιών οὐ σιω-
πήσωμαι, καὶ διὰ Ἱερουσαλὴμ οὐκ ἀνήσω, ἕως
ἂν ἐξέλθῃ ὡς φῶς ἡ δικαιοσύνη μου· τὸ δὲ σω-
τήριόν μου ὡς λαμπὰς καυθήσεται. Αὐτῷ ἡ δόξα
καὶ τὸ κράτος καὶ ἡ τιμὴ σὺν τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ
ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Γ'.

*Εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ (33).*

A'. Πολλὰ καὶ διάφορα πανηγύρεις τὸν ἀνθρώ-
πινον φαιδρύνουσι βίον, τῷ κύκλῳ τῶν ἐορτῶν τῆς
D ἐπιμόχθου ζωῆς τὸ λυπηρὸν εἰς ἡδονὴν μεταβάλλου-
σαι. Ὡς περ γὰρ οἱ μετὰ ζάλης ἐκ πελάγους κατα-
θάντες χαίρουσι τοῖς λιμέσιν, ὡς ζωῆς ἀγκάλαις·
οὕτως μετὰ πολλὰς πραγμάτων περιστάσεις ἐορτάζων
ὁ ἄνθρωπος, χαίρει τῇ πανηγύρει ὡς ἀμεριμνίας
μητρί. Ἐορτὴ γὰρ ἐστὶ λύπης λήθη· φροντίδων
ὑπνος, χαρὰς γεωργός, παιδρότητας πρόξενος, προσ-
ευχῆς καιρὸς, πενήτων θέρος, ἐκκλησιῶν κόσμος,

⁶¹ Joan. i, 1. ⁶² Isa. lxi, 10, 11, sec. LXX. ⁶³ Isa. lxii, 1.

(32) Hanc quoque habuit idem Riccardus ex
eadem Cryptæferratensi bibliotheca : opus sane,
quanquam breve, Procli vena ac ingenio dignum.
Indicat habuisse illam altero die a Christi natali-
tiorum festo die : quæ forte ratio fuit, ut potius

inscripta sit *De Incarnatione, quam In festum nata-
lis Domini.*

(33) Colum. codex, εἰς τὰ γενέθλια τοῦ Ἰησοῦ
Χριστοῦ.